

Немає нічого більше незвичайного, як та катедра з каміння, позолочуваного сонцем впродовж сімох століть, в атмосфері війни. Мароканці у своїх шапочках, насунених на голени голови, сидять на площі перед храмом і придивляються, як везуть рівну, струнку, зелену гадюку: кадовб німецького бомбовоза ДО 17. І над тим усім — пахощі кадила та ідальної оливи, гамір пісень, тупіт кроків якогось батальйону, що саме тудою переходить.

Майже те саме бачиться у Сарагоссі. Крім цього у Сарагоссі викликають подив вота: дві летунські бомби, завішені по обох боках Богоматері. Це ті бомби, що впали під ноги Пречистої і не вибухли. Перед тими бомбами, безупинно моляться вояки, загорнені у свої широкі плащі, наче в бурнуси, жінки в хустках на голові, пані у мантилях: „За Пречисту, за Папу, за Батьківщину”.

*

Я зберіг образ Еспанії, що мене не покидає... Це було в останній мій день у Арагонії. За горами присмерк, що наче червоновим порохом кидає на вежі Сарагосси. Здається, що каміння повертає заходячому сонці усе те світло, що його випило за дня. Це справді місто гідне свого величнього імени — Цезаравгуста (звідтіть Сарагосса).

Біля рампи авто бере бензину. На його даху дивний білий вантаж, повязаний шнурками: вбитий вояк, що з фронту вертається до хати.

Крізь задне вікно возу видно рекетес у червоних беретках, що покурюють папіроски...

Переклав М. К.

Микола Матій-Мельник

ДВІ КРЕАЦІЇ В ТВОРАХ ФЕДЬКОВИЧА

*Понасувають кресаки
На мальовані свої брови,
Кинуть голови д' горі,
Мов лицарські які...*

Федькович: „Люба-згуба”.

Творчість Федьковича можна б поділити на три доби:

I. від найраніших спроб (Нічліг) 1859. до 1862. (Туга). Це оригінальна творчість, що принесла тоді поетові багато слави й дала Б. Дідицькому притоку порівнювати Федьковича з Шевченком.

II. доба: від 1862. до його „Диких дум” — (переспівування й плягювання Шевченка).

III. доба: від 1876. до 1888. (до смерті). Тут наступив відворот від Шевченка. Але ж на лихо — поет не має вже нового матеріалу й переспівує себе. І він цього свідомий. Це дає часто гірку, чорну рефлексію.

Окремо треба поставити повістки, до яких Федькович не при-

кладав великої ваги, аж оцінив їх Драгоманов і постарався видати¹⁾.

До збірки ввійшло 11 повісток, що були друковані в 1862—1867 рр. в часоп.: „Вечерниці”, „Мета”, „Нива” і „Правда”. Вони принесли йому окрему славу, навіть у ширшій світі, поза Батьківщиною.

Інший матеріал, включно з драмою „Довбуш”, треба розглядати окремо, тому що вартість цього матеріалу не може рівнятися з попередньою творчістю.

По зустрічі в Чернівцях з молоденькими піонерами українського громадянського й літературного руху (Горбаль, Кобилянський), по стрічі з чорноокою Морошанкою, до якої розгорілося любовою серце поета, по великій насолоді серед рідних гір, збудилося в Семигороді непереможне почуття самоти. І став він утікати від сірої дійсності у світ споминів, у феєрію пережитого і глибоко відчуженого. Але ж попри те не міг поет на самоті позбутись і споминів про недавню італійську кампанію. Так назбиралося в душі чимало творчого ферменту з двох світів: гуцульського і вояцького. І розспівалася набреніла душа.

Федькових сягнув найперше до теми, яку розпочав був, як сам казав: одної буйної години, 1859. р. під Касано. Тепер, по болючому повороті в Семигород, першим його твором були „Сонні мари”. Це пишний продукт його туги, спогадів, снів, жалю і скарги наболілої душі, що змоглася незабаром до *Weltschmerz* у в поемі: „Пречиста Діво, радуйся, Маріє!” „Сонні мари” мали служити як прольог до „Довбуша” на зразок Гердерового „Сіда”²⁾, каже автор — та це не важне. „Сонні мари” це пісня туги — байдуже, чи поет тужить у Кезди-Вашаргелі, чи в Італії. Тут чужа й рідна природа зійшлися разом: краєвид Венеції й бервінкові гори путилівського околу — любе Чорногір'я. Обидва ці світи живуть разом у творчому моменті.

В одному прожита молодість (чарівний вік дитячий), у другому чужина, хоч яка вона пишна, але холодна, як маймури Дожиного палацу.

Поет бачить захід сонця. З вежі Марка ринуть срібні звуки й гаснуть у лягунах. Природа мовкне. Серце поета впоюється музикою і його уста шепчуть: Аве!...

Десять соловіє стало шепетати...

У сумерках паде бризками молодий сміх.

Звуки гітари... гондоля... закохана, щаслива пара...

— А я де склоню голов на годинку,

Де я де завтра буду спочивати?...

Під пишною палатою ренесансу, під холодним муром, коло кам'яного стовпа. Надходить північ. Він чує, як торкнув дзвін на останнє: Аве!... Засипляє. Але його сон неспокійний. Він зривається, бо на чужині причулися звуки трембіти.

— Віддай мене так бідного витає

За десять років...

¹⁾ Повісті О. Федьковича, з переднім словом М. Драгоманова, Київ, 1876.

²⁾ Матеріали, ст. 22 (ч. 16).

Десять літ — легко сказати. Сумний голос трембіти нагадує йому голос знудьгованої матері, що сина жде.

— *Де ж ти був мій синку?...*

Та він уже не може вчислити тих країв, якими мандрував, шукаючи братньої душі. Марна праця — тільки ноги окалічили! І тепер вертається до своєї рідної землі...

Починається друга частина поеми, де поет перший раз піднявся до мистецьких вершин у відтворенні рідного пейзажу та підсилює кольори тонами. Воднораз оживляється й драматизується акція. Поетове серце бється жвавіше. Як живі встають візії й поет, мов мітичний Антей, набирає сили, діткнувшись рідного ґрунту. І брешить дзвінко шездара:

*Ой, як гаразд то було тутки жити,
Нім я пішов був царами блудити!...*

„Сонні” ті мари — але ж які живі! І пензель і ліра стали до праці, щоб показати в поемі, що це майбутній автор писанкових повісток і співанок із того світу, де дзвонить і мерехтить, де й камінь уміє говорити, де шумить життя, як гірські потоки.

І як „na skalnem Podhalu” не вмерла серед дикої краси казка про Яносіка, так і в Чорногорі залишився переказ про Довбуша. Він так захопив поета, що брата Іванчика-Любчика споріднив з опришком і поховав у близнячій могилі. І туди линуть його думки.

Надаремне шукали б ми тут якоїсь ідеї, чи автобіографічного моменту. Захоплення пейзажем і лелітками тієї бервінкової країни, що її ще хлопцем з собою поніс у світ, таке сильне і пристрасне, що поет перегарає в ньому. Час і простір перестають існувати. Парадокс стає творивом...

Сонні видіння стаються дійсністю. І як перша частина поеми починається сильними обрисами італійського краєвиду: гарного, але холодного — і тому він зникає поволі, затирається й зовсім розпливається — так друга починається від надхненного адагіо трембіти й переходить від вражіннь слухових до зорових. Далі все зливається в гармонійну цілість, в один молитовний унісон краси... Такий сон на чужині став поетові за гарну дійсність, викликану ностальгією. „Сонні мари” ожили, набрали тіла й крові й вічно молодій путерії в повістці: „Люба — згуба”, в тім образі, для якого взори Квітки й Вовчка були тільки на мент позиченим добром.

На екзотику в „Сонних марах” звернув увагу д-р Щурат. Венеція, море, лягуни, гондолі, дім Марка, Дожин палац — усе те складається на ефектовний засновок поеми.

Образам Венеції йдуть під пару картини з Чорногори. Тут указує Щурат на вплив лірики Плятена. Та поет узяв доцільно екзотику, щоб викликати сильний контраст та збільшити тугу за рідними горами. Бо до екзотики він уже в поемі не вертається.

Поема насичена сильним ліризмом. Ми чуємо, як нас обгортає настрої, опановує таємна сила ритму і зворушення все збільшає. „Сонні мари” це перший рішучий крок великого Федьковичевого таланту вперед і ми вперше тут бачимо на піснім галицькім ґрунті великого мистця й народного поета. Поему продовжує „Вечір на Підгір’ю” (пейзаж). Тут уже нема екзотики. Тут серед пля-

стичних картин виростає перед нами гротескова постать стрільця, що

*Відважним, чорним, гейбн в орла, оком,
Похмуро дивит в кридеву рушницю.*

На яскравому тлі він величезний, понурий, як постать серед-нєвічного лицаря. Сила Федьковичевого слова, його велич і поетична експресія це справді щось нове, свіже над сонними водами Дністра. Він переступив поріг, за яким лишилася галицька „Трійця”, Воробкевич і „батько” Могильницький, де ще тхне язичієм, кволістю, неприродним наголосом і страшними демінутивами та сумом — без скреготу, тучі і грому.

Де ж те „Підгірє”? Очевидно, це Сторонець-Путилів, Розтоки, Дихтинєць і цілий окіл. Тут він родився, відсіль поніс у світ чарівні картини в душі.

І яка країна — такі її люди. Сумної пісні тут не чути. Тут воля. Навіть щазник вибирає собі тут місце відпочинку. Все тут веселе — тільки:

Чиму той легінь такий понурий?

— Чого ж, легіню, маєш ти тужити,

Коли тобі би лиш на світі жити? —

— Це, брїнь, від любви! — скаже кожний гуцул. Іншої тематики в горах не шукайте. Бо тільки одна любá творить у цьому царстві конфлікти, ота згуба! Тільки вона може зробити з гуцула янгола або чорта. Від неї грає згардами Черемош і палають золотом верхи, або кремшуть топори блискавками й чоло розтинають брижі наглого гніву. Іншої тут утіхи нема, ані іншого суму.

А як гнів і жаль — то серце не знає ваги. Гуцул згаряє раптом, як усохла ялиця, що хмари гнівом червонить і сипле вульканом іскор. І коротка розв'язка: з креса та в груди — за димом не видко, за громом не чути! Брат — не брат, побратим — не побратим. Життя й смерть у піжмурки йдуть. Ідуть громові топори в танець. Як буря, що в одній хвилині закриває сонце хмарами і на місці райської пишноти — смерть. Смерть гінким панвам ялиць і дужим смерекам, смерть усьому в лоскоті бурі і в тисячах вивертів життя сумний похорон.

На празнику в Сторонці єднаються в родовий звязок дві гуцульські сімі. На тлі цього коїтьєся драма, яка може б і не відбулася, коли б то не гуцули. Усі вони дуже чемні, амбітні і кожне необережне слово — іскра в бочці пороху. Старший брат має над молодшим княжу владу. Це „бадічка”. Але все те пропадає, коли на дорозі стане любá. Через ту любó розхитується у грудях Василя така буря й гнів, що він раптом чорніє, як головня, бо не може переболіти, що братові Іляшеві припадає Калина, яку він любить. Та чи можлива якась застанова, розвага перед наслідками братнього удару? А хіба було коли таке, щоб гуцул зрікся того, за чим забанувало серце? Хто міг би їх тепер погодити, цих дітей природи? А діти це часто жорстокі сотворіння. Остає без вагань один вихід: смерть. І падуть два гучні весільні вистріли — гинуть оба брати. І гине нагло Калина, бо її серце також гуцульське. Такі Федьковичеві гуцули в повістці: „Серце не навчити”, такий гарячий „Штефан Славич”, по-гуцульськи любить „Таліянка”, такий палкий і мсти-

вий „Сафат Зінич”. Без надуми впакував собі кулю „Побратим”, як пропала побратимська честь. Коли ж люба щаслива — творить чуда. Як гарно єднає вона в один сімейний гурт: Шовканюка й Нестерюка і з ними згуцулілого німця Тайвера. „Опришок” дикий, але справедливий, Довбушева вдача. Для доньки не шукає багача, але любого. Але легіневі кропить плечі, щоб тайком не ходив до доньки, поза плечима батька. Одним словом, ширість у гніві й любові. Нема нічого вдаваного, бо це не у вдачі гуцула.

Це той світ вічно молодого життя, п'янкої жаги, кипучого шуму. І в ліриці поет тоне в тім розкішнім світі:

*Сорочка в три цирки, хустина шовкова,
Топірчик з Сиготу, а черес з Кракова,
Обі порошниці в Розтоках набив,
А ретязи мої би й Добош носив!
Приходжу на поле, де брата гуляють,
Цимбалоньки ріжуть, скрипичники грають —
Той клонит горівку, той пиво, той мід...
Над наше Підгірє на світі вже ніт!*

Це світ дівочький і парубоцький у розмаю й бриндушках, у полум'янім лудінні, в павах і крисанях, світ безсорому стидкого в очах, де скрипичники грають, де ріжуть цимбали, де на весільному пропою летється з вином гаряча кров. Світ любви, що піднімає до змар і стручує в пекло...

І на його тлі йдуть крізь усю поетичну творчість у чарівній ревії дужі легіні, але з таємничим байронівським вогнем у очах.

Хіба ж можна було Федьковичеві поминути романтику, маюючи цей дивний світ?

Усі ті легіні, стрільці, пушкарі, Городенчуки, гуцули-невіри, гуцули-кобзарі, керманічі — всі вони живі, дужі, як тури — але хорі від тієї згуби — любви! Найреальнішою еманациєю є легінь-Довбуш, красний, як царевич, відважний, бистрий і сторожкий, але й він хорий — бо йде до чічки — Дзвінки, без усякої застанови, по свою смерть. Як легінь любить, то що може його спинити? Такий світ у поемі: „Юрій Гінда”, де з любви гинуть сестри Марія й Аксенія, і мало чим уступає „Киртчалі”, що з любви тратить розум і рубає своїх братів.

„Довбуш” це креація, що вийшла з „Сонних мар” і вже не перестане займати поета й рости в його душі. Він хотів поставити перед Європою свою „дивоглядію у п'ятох зводах”, але завернув у містику. (Забув, що він автор повісток і лірик). Хоча залишив аж три редакції, а четверту німецьку — „дивоглядія” не вдалася. Зате його поема „Довбуш” цей камінний хрест поетової творчости, лишиться навіки окрасою української літератури.

Усі ті креації Федьковичевих легінів, стрільців і т. ін. зросли на рідній почві, але й багато завдячують німецьким романтикам. Отже побіч реальної постаті Довбуша стала ще друга, романтична з байронівською меланхолією і Гайнівським сарказмом. Збіглося тут усе: Schütze, Jäger, Reiter, Räuber, Korsar, а побіч них і воєнний Уляндів Камерд. Шіллер, Арндт, Шаміссо, Плятен, Гайне — Федькович таки розчитувався в найновішій німецькій літературі!

З Кернерового вірша „Treuröschchen“, що написаний в душі Біргерової „Ленори“, являється Федьковичів стрілець. І цей веселий стрілець, пушкар, легінь, гудул, якого буйна роля припадає авторові в „Трафунку“ і в „Стрілецькій пригоді“ — цей Huzulenergschütz на чорногірських плаях, являється в воєцькім мундирі (41 п. п. — жовті паролі) під чужим небом, змінений до непізнання. В війську він нидіє з туги за бервінковим світом і від холоду доквілля.

Німецькі стрільці (Jäger, Schütz) найшли свою воєнну вивольницьку фанфару. Кернерів: „Leier und Schwert“, повів у бій з Наполеонівською Францією. Романтичний Jäger і Schütz перетворився в Уляндового „Камеряда“, що гине в бою за рідний край. А коли визвольна пісня від Аридта до панцирних сонетів Рікєрта та бойових пісень Фрайліграта дала нову Німеччину, романтичний стрілець змінився в національного героя, що станув з крісом над Райном, свідомий свого обов'язку. Служба в рідній армії творила в його грудях силу й гордість.

А що мав робити Федьковичів гудул у війську, що крім знущань, поличників, лайки, погорди й страшної вулиці, нічого йому не могло дати? За кого мав він класти свою голову під Маджентою й Сольферіном?

Не дивуємося, що Федькович не вдарив їм у фанфари Кернера. Але все ж таки оспівав їх долю, тих сірих людей з воєцькою бравурою — як вони гинули на чужих полях, не за свою справу. І Федькович перший справжній поет нашої воєнщини (поминаю „Русина-вояка“ Могильницького та „Рекрутку“ Устіяновича, що ані формою ані змістом йому не дорівнюють). Прообраз цих сірих людей — сам поет. Зо своїх переживань не мав кому звіритись і його потіхою була шездара. Та все ж таки крайни-вояки були йому дорожчі від усього. Між ними був він їх „бадечка“ і „старший“, і „камрат“, і кобзар, і учитель („Кобзар і жовняри“). Тому болів він над долею гудула-вояка та над карами, буками й страшною вулицею, яку скасовано аж 1855. року. В повісті „Сафат Зінич“ каже: „Я вже нераз сиджу тай гадаю: як то, бідний світе, деякою сердешного некрута бють та глузують при тій науці“. Поет сам терпів, на їхню долю дивлячись. Як міг він допомогти сіромахам? На це дає повну відповідь його коротенький спомин „Кобзар і жовняри“. — І не треба нам більше свідоцтв про гуманність, чутливість і ніжність його серця. То ж били чужинці його браччиків, його кров!... Але треба було дивитись і „Maul halten“. В таких почестях стояла жовнярська служба.

І вулиця й побойі напевно не були принадою для гудула в ц. к. армії, де відбивали печінки, висаджували вухами гудульський мозок, де на оборонців „фатерлянду“ зливали калюжі словесних помий і на все треба було: Maul halten! Дисципліна дисципліною, але ж від знущання вояки ригали кровю і вертались каліками, як той Федьковичів Михайло Дучак із Заставни на Буковині. Ніхто ще не зеднав собі людини катуванням і цинізмом!

І тому поет, хоч сам дуже здисциплінований старшина, зненавидів усією душею це людське позорище... І з цього зродилася його жовнярська поезія, повна несамовитої туги й дра-

матизму, повна болю, що йде гамами від резигнації до гротескової бравури смерти.

Це тепер ясне: гуцулів полюбив за їх мальовничість, красу, відвагу, бравурну фудулію й за красу їх землі — вояків за „таку долю”. Поет зрісся з ними в обох світах і з тими людьми він такий щасливий, що вже таки нічим не хоче від них різнитися. „Дай мені свиту, а зараз скину свої золочені шати і буду хлопом, мужиком, але буду слобідним” (Матеріяли, стр. 22) — пише він до А. Кобилянського. Про Федьковича оповідає Василь Драгінда так: „Пан Гординський мав (при війську 1861. і 1862. рр.) гуцульський мундур. Мав капелюх чорний з огальоном, широкий з павами, сардачок чорний з китицями, гачі черлені, постільці з волоками і черлені унучі, черес широкий, а як убереса, возьме топорець у руки, ходит собі по станції”. (Житєпис, стр. 212, 213). Видно, що вже тоді поет розпрощався з думками про карієру в війську. Разом із військовим мундиром хотів скинути все, що могло б його спинити в повороті на Гуцульщину.

Тому годі називати це перебрання в гуцульську ношу хлопоманією поета, як цього хоче Маковей. Що міг знати Федькович за свого короткого побуту в Чернівцях та ще в війську про „хлопоманію”?! Аджеж він став мужиком змістом і формою, в цілому значінні слова, а не тільки з „моди”!

Веселий, гомінкий гуцул став вояком і в чужім світі змінилося цілком його життя. В суті — та сама вдача. У Вероні тужать три жовняри молодії, а коли не стріляються, то хіба тому, бо надіються побачити свої гори. Невесело в цім світі навіть на Свят-вечір:

*Дзвіночок дзвонить...
Все місто в світлі, в раю тоне...
Але... в касарні темно, тихо.*

Жовняр сумний. Хто знає, чо ся жовняр журить!...

Ми знаємо: Його трактують не по-лицарськи. Удар по лиці, наруга — це приводить його до актів розпуки. Чого не зробить гуцул, коли з ним добре обходиться. Він тут безрадний і з жалю й туску згарає так, як вдома з любви. Він дезертирує — а тоді ждуть його „анбінди”, помічники, „вулиця” і під буками смерть, або „штокгавз”. Парубок з Поділля затиснув би зуби і твердо зносив би удари життя, але легінь цього не втне! Він згарає, спалюється. Легіні стріляються, скачуть на брук з поверхів, гинуть. Родиться біль, від якого здригаються мури. Поет виходить на царину смерти з її картинами:

Он у церкві свічка одинока в попіл догаряє... У домовині молод жовняр... Прибивають віко, свічка кліє... нікого з родини. І всі Федьковичеві гуцули терплять під чужим небом. На царськім „бургу” стріляється „Рекрут”. Хто сильніший, шукає розваги в побратима. Побратим заступає матір, сестру, дівчину — усе найрідніше. У бою перевязує рани й копає могилу:

*Гей, брате милий, гей ци чуєш,
Із ким ти нічку сю ночуєш,
Із ким ти будеш розмовляти
О твоїй неньці, о дівчати?*

До якої експресії слова й малюнку та глибини зворушення підноситься поет у жовнярській ліриці, бачимо в віршах: „Трупарня”, „Зілля”, „Дезертир”, „Лист” і „Золотий лев”. Нічого подібного не найдемо аж до лірики Франка! Федькович це перший справжній поет по цей бік Збруча. Чар його поезій і досі впливає. Це справжній словий над сонними землями Галича, що вичарував світанок і пробудження.

Мельодійність, плястика слова, глибокий ліризм потягають нас силою стихії. Коли додамо багатство й оригінальність лексики, архаїзми, уживання паратакси — то в ті часи одубіння й омертвіння над Дністром і Черемошем його муза була справді новістю нечуваною! Возьмім кілька лише зворотів: жовняр варту ходить... звізди по небеснім граді... голов приклонити... а по борах словії сум на сум шебечуть... трембіта десь приповідає... гой та ріжут тарабанчики... світлич світить... жовняр на смерть спочиває... десь соловіє стало шебетати... декукул братчик... Прислухаймося самому мельосові хоч би в його „Шельваху” — побачимо великого поета, що обновили нашу поезію. Не дивно, що сучасні впали перед ним ниць за чар його слова. Не дивно, що сам Буй Тур, тодішній ментор язичеського парнасу, постелився йому в поклонах. Що ж казати про народовців Тянячкєвича, Терлецького, Партицького і тодішню всю молодь, що досі не чула ні вітру ні хвилі!

Коли додамо ще, що Федькович умів по-мистецьки обійтися з дієслівними римами, асонанцією, коли так можно усунув демінутиви та вніс прекрасні поетичні архаїзми, то мусів заглушити своєю піснею поетчуків, промошуючи дорогу генієві Франка. Це вже творець справжньої поезії, що всеціло проникнута народнім духом — глибиною і простотою. У ній уміє Федькович творити свій світ.

Бо ж справжня поезія це вміння творити світ, а не саме мистецтво слова. Слово служить тільки, щоб утривалити твір уяви, як нематеріальне явище. Каденції, ритм, вірш це тільки засоби й способи передавати образи, що живуть у творчій імагінації поета. Тому уява і зворушення це двигуни ліричної поезії.

Підтягаючи це під лірику Федьковича, а то й під його поетичну прозу, бачимо, що в нього домінує образ. Свої переживання формує в іротескові предмети, особи, явища і тут бере в нього гору опис і драматизм. Все те служить йому як посильний засіб експресії. Найвищий артизм лірики в тому, що вона дискурсивне думання може замінити на бачення. (Das Schauen). І цим ріжниться мистець від загалу. Загал не добачує, а поет своєю аномальною вражливістю находить окремі світи. Так говорить про те бачення Ф. Віткоп¹⁾.

У Федьковича те „бачення” доходить до геніяльності. У нього незвичайна сила візії, стихійність ліричного зворушення і така сила ширости, що рівняє його з великими творцями світової літератури. Його „Золоті зорі” й „Шельваху” підносять його творчість до вершин Шевченкової плястики й їх краса безсмертна, вічна. Така сила його поезії...

1) Philipp Wittkop: Die neuere deutsche Lyrik. 1910. ст. 27, 28.

З усіх креацій його творчості мають дві свою гротескову по-
стать: гуцул і вояк. Пишні „тіні забутих предків”, що вянули
й страждали на чужих зарінках, на полях кременних — не за свою
справу — ожили й стали перед нами у всій силі величі й героїч-
ного трагізму. І їм поставив поет нерукотворний пам'ятник.

За його срібною трембітою й золотою сурмою пішли гуцули
й вояки цвітистими пляями крізь нашу літературу в майстерних
образах Коцюбинського, Черемшини та інших менших і більших
мистців слова.

На наших очах зросло величезне зацікавлення тією Гуцуль-
щиною, яку відкрив Федькович.

Пишний легінь на Кафталуці задивував усіх своєю крига-
вою славою. І на цьому полі дав нам поет за своєї тіснішої Бать-
ківщини так багато цілющого й живущого, що воно вже вічно
плистиме й шумітиме в крові нашої літератури.

Дам'ян Горняткевич

МАКАРЕВИЧ І ВИЧУЛКОВСЬКИЙ

Посмертна згадка.

Сьогодні переживаємо не тільки економічну, але й культурну
кризу. В політичному й суспільному житті царює брехня й лицє-
мірство, а поняття ідеалу понижено до поняття звичайного бізнесу.
В мистецтві також не краще. Це доба різних „ізмів”, коли то
ультра-модерна критика вимагає від артиста не зрозуміння справж-
ньої краси, тільки пропагується аж до зануди нецікаве експеримен-
тування, обчислене на смак невибагливих снобів. Серед такої пустки
шукаємо з тугою за правдивими мистцями й правдивими людьми.
Навіть без огляду на їх національність. Кожний культурний ми-
стець стоїть вище інших, він дивиться ширше, поза тісний обрій
буденних інтересів і мерзиться всім, що тхне злобою й нікчем-
ністю. Бо хто раз увійде у високу сферу здобутків людського ге-
нія, той буде завжди минати душну закутину буденщини.

Продовж не цілого півроку померло тепер двох визначних
польських мистців, що відрізнялися не тільки своїм визначним та-
лантом, але також виїнярковою, особистою культурою. Були це
ровесники: Юлій Макаревич і Лев Вичулковський. Саме вони
обидва належали до тієї категорії артистів, що вміли жити тільки
найкращими поривами й оцінювали вартості людей тільки за ста-
новища осягів духа. Життя звязало їх обох з українською землею,
яку вони щиро полюбили. Автім це не припадок, що польські
письменники й артисти, що були звязані побутом з Україною, зве-
личувала її в своїх творах. До таких поетів належали Словацький
і Залеський, а до майстрів кисти: Хелмонський, Станиславський,
Макаревич, Вичулковський і з живих Аксентович, Яроцький, Сі-
хульський та Павч.

Саме покійним професорам Макаревичеві й Вичулковському